

Αθηνά Κακούρη

Το λεξικό των πρωταγωνιστών του 1821

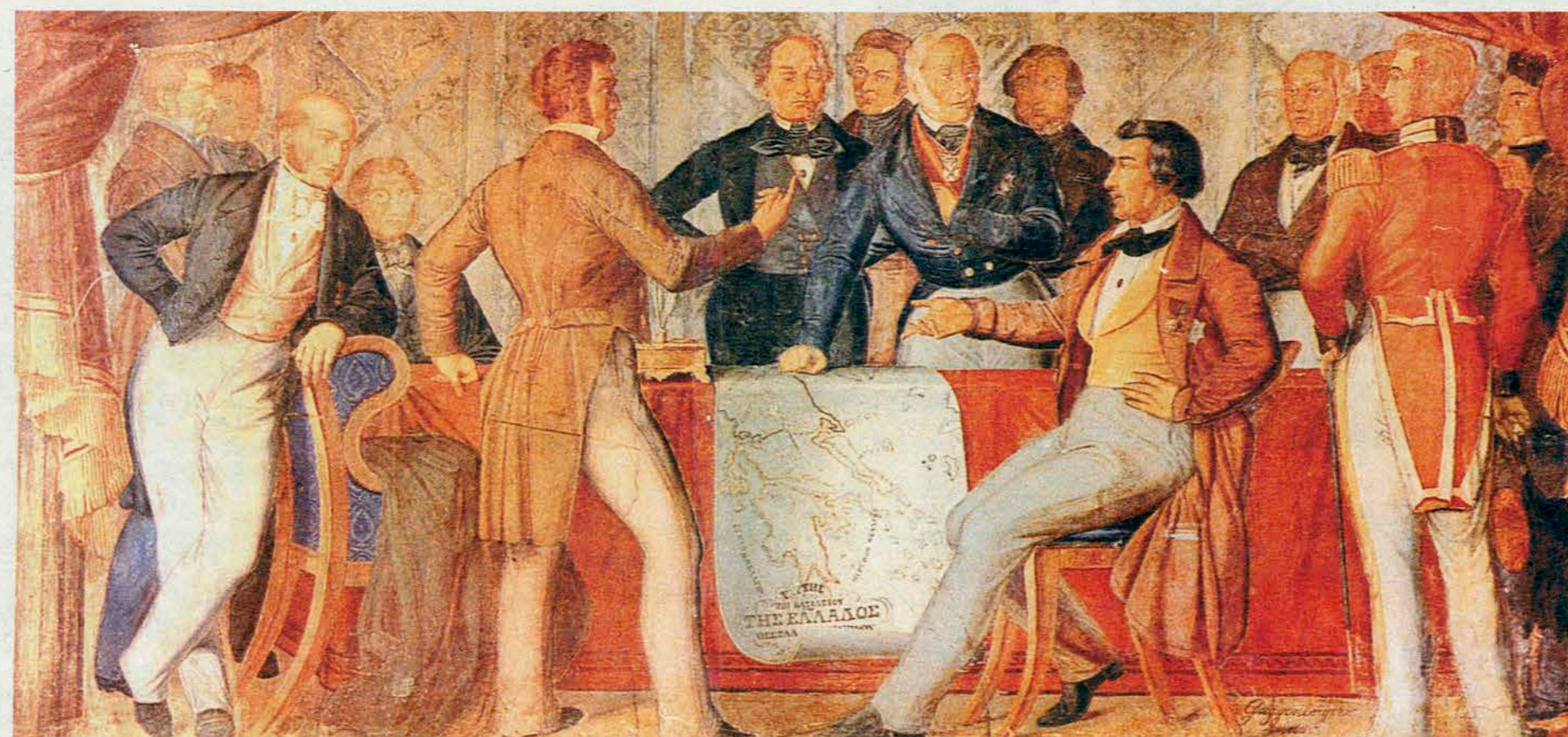
Η αφήγηση των τριών πρώτων φάσεων του νεότερου ελληνικού κράτους μέσα από θεματικά λήμματα και τη στοχαστική εκλαϊκευτική γραφή της συγγραφέως στο «Αλφαβητάρι της νεοελληνικής ιστορίας»

ΓΡΑΦΕΙ Ο ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΚΑΒΑΛΛΙΕΡΑΚΗΣ

Πόσο εύκολο είναι να μιλήσεις ή να γράψεις για την Αθηνά Κακούρη; Θα απαντούσα αυθόρμητα όχι και τόσο εύκολο, καθώς το έργο της εν λόγω συγγραφέως εκτείνεται σε χρονικό βάθος και διακρίνεται για την ποικιλομορφία του. Η ίδια η Κακούρη περιλαμβάνεται σε μια πολύ σημαντική γενιά ελλήνων συγγραφέων μετά τη Μεταπολίτευση – ίσως και την τελευταία με διακριτά χαρακτηριστικά, αν επιτρέπεται η διατύπωση. Η «Πριμαρόλια» και μόνο την κατατάσσει στο πάνθεον των μεγάλων μεταπολεμικών συγγραφέων. Πλάι όμως σε αυτό το εμβληματικό της μυθιστόρημα έρχεται να προστεθεί και ένα πληθωρικό συγγραφικό, μεταφραστικό και λογοτεχνικό έργο, αλλά και δημοσιογραφικό και αστυνομικό (για τις επιμέρους πτυχές του, λοιπόν, υπάρχουν καταλλήλυτοι να γράψουν). Η Κακούρη αναμετράται με όλα τα είδη γραφής δείχνοντας το ίδιο δέος και τον ίδιο σεβασμό, αλλά και την ίδια βαθιά θεωρητική γνώση. Αξίζει να ανατρέξει κανείς, για παράδειγμα, στη μετάφρασή της για το «Μυστήριο του Εντουίν Ντρουντ» του Ντίκενς, ώστε να κατανοήσει επαφή της με τους κλασικούς τίτλους της δυτικής λογοτεχνίας και τη διεξόδυσή της σ' αυτόν τον μαγικό κόσμο.

Αν μπορώ να παρακολουθήσω κάτι πιο άνετα, λόγω του προσωπικού γνωστικού αντικείμενου, είναι η αγάπη της Κακούρη για την Ιστορία. Αυτή είναι δεδομένη και φαίνεται να ακολουθεί μια συγκεκριμένη μέθοδο για να προσεγγίσει τις περιόδους που την ενδιαφέρουν, χωρίς να φειδεται χρόνο στη μελέτη της. Τις προσεγγίζει πρωτίστως μυθιστορηματικά. Η «Πριμαρόλια» (Εστία, 1998) και η «Θέκλη» (Εστία, 2005) αποτελούν δύο δείγματα ιστορικής μυθολογίας για τη νεότερη περίοδο, δηλαδή στο γύρισμα από τη νεότερη προς τη σύγχρονη Ελλάδα. Τα βιβλία «Της τύχης το μαχαίρι» (Εστία, 2000) και η «Σπορά του ανέμου» (Εστία, 1994) είναι μια μυθολογική «σπουδή» για τον 19ο αιώνα. Η Κακούρη

Η Συνθήκη του Λονδίνου, 1827. Το γεγονός παριστάνεται με εκπροσώπους της Αγγλίας, Ρωσίας, Γαλλίας να συζητούν γύρω από ένα τραπέζι με τον χάρτη της Ελλάδας. Τοιχογραφία από την ζωφόρο της Αίθουσας των Τροπαίων στο Ανάκτορο του Οθωνα (Βουλή)

Δεξιά: Η συγγραφέας Αθηνά Κακούρη

ξεκινά από τη μυθολογία την προετοιμασία του ιστορικού χώρου. Είναι σαν να δοκιμάζει και να ετοιμάζει το πεδίο της ώστε μετά να ακολουθήσουν τα αμιγώς ιστορικά της βιβλία όμως που διατηρούν βέβαια τη χαρακτηριστική αφηγηματική της σαγήνη. Μοιάζει να συνηγορεί και εδώ με τον δικό της τρόπο σε έναν κοινώς αποδεκτό τόπο: η Ιστορία δεν παύει να είναι πέρα απ όλα μια συναρπαστική αφήγηση.

Η Κακούρη πάντως δεν φτάνει τυχαία στην Ιστορία. Αντιθέτως, έχει μια ισχυρή θεωρητική τεκμηρίωση πάνω στο ζήτημα «ιστορικό μυθιστόρημα». Όπως γράφει η ίδια: «Πατέρας του ιστορικού μυθιστορήματος θεωρείται ο Ουόλτερ Σκωτ, που έγραψε στις αρχές του 19ου αιώνας – σα να λέμε, τον καιρό που

ωρίμαζε στις περιοχές μας η δυναμική της Εθνεγερσίας. Ενδιαφέρον είναι να σημειώσουμε ότι στην Ελλάδα, το πρώτο ιστορικό μυθιστόρημα, ο «Αυθέντης του Μωρέως», του Ραγκαβή, γράφηκε στα 1850, σχετικά κοντά, δηλαδή, στην πρώτη εμφάνιση του είδους στη Δύση. Εκτοτε, το ιστορικό μυθιστόρημα γνώρισε και γνωρίζει μεγάλη εξάπλωση παντού, και φυσικά και στην Ελλάδα. Ορισμοί του λογοτεχνικού αυτού είδους έχουν δοθεί τρεις βασικά, αλλά ως μένουμε σ' εκείνον που ο εξαιρετικός κριτικός λογοτεχνίας Απόστολος Σαχίνης θεωρεί τον καλύτερο: ιστορικό είναι το μυθιστόρημα που έχει ως θέμα πρόσωπα και γεγονότα μιας περασμένης εποχής και δημιουργεί το ιδιαίτερο χρώμα του τύπου και του χρόνου».

συγκεκριμένη οπτική. Το «Αλφαβητάρι» είναι ένα βήμα προς μια κατεύθυνση που χάθηκε με την ευκαιρία των 200 ετών, ένα λεξικό κυρίως βιογραφικό με μείζονες και ελάσσονες πρωταγωνιστές της περιόδου. Η Κακούρη δεν κάνει ακριβώς αυτό, αλλά συγκροτεί ένα πανόραμα του 1821, εύχρηστο και πλήρες που δεν αφήνει τίποτα αναπάντητο, όχι μόνο από τα μεγάλα ζητήματα, αλλά και από τα πιο ελάσσονα. Δίνει απαντήσεις σε όλα τα θέματα για το κομμάτι εκκίνησης του νεότερου Ελληνισμού με λεπτομέρειες, δημιουργεί ερεθίσματα μελέτης και μαρτυρά την εποπτεία που διαθέτει πάνω στο αντικείμενο. Ενα βιβλίο που έλειπε από τη φετινή εκδοτική παραγωγή και μαρτυρά το βάθος της χαλκέντερης συγγραφής που διατηρεί το πνευματώδες του χαρακτήρα της, τη βαθιά οξυνοιά της και το απαραίτητο φλέγμα της.

Ιστορικά πρόσωπα

Σ' αυτό το πλαίσιο, δεν κρύβει τις προσωπικές της ιστορικές προτιμήσεις. Κομβικά πρόσωπα, για παράδειγμα, στην πολιτική συγκρότηση του Νεότερου Ελληνισμού, παρ' όλο που δεν συνδέονται πολιτικά, θεωρεί τον Οθωνα και τον Ιωάννη Καποδίστρια, τα ονόματα

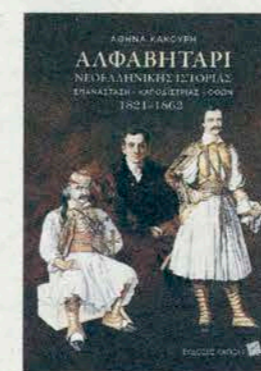
των οποίων αναφέρονται στον τίτλο του βιβλίου της. Θα επιμείνω στη θεώρησή της προς τον Καποδίστρια, η οποία δείχνει ότι η συγγραφέας κατανοεί αυτό που επισημαίνει η σύγχρονη ιστορική έρευνα για τον πρώτο κυβερνήτη, αλλά και έναν από τους σημαντικότερους πολιτικούς της Ευρώπης την περίοδο εκείνη: δηλαδή τη συνολική εποπτεία στην πορεία προς το 1821. Παράλληλα, όμως, την προώθηση μιας ευρωπαϊκής ατζέντας της εποχής που συνετέλεσε στην επίλυση του ελληνικού ζητήματος και συνίστατο σε δύο άξονες. Πρώτον, την πίεση προς την Οθωμανική Αυτοκρατορία ότι η θρησκεία είναι προσωπική υπόθεση και κανείς δεν μπορεί να διώκεται για τις θρησκευτικές του πεποιθήσεις. Δεύτερον, ότι ο καθένας είναι υπεύθυνος απέναντι στον νόμο, αλλά για αυτά που διέπραξε αυτός και όχι άλλοι, απορρίπτοντας με αυτό τον τρόπο τις συλλογικές συχνά τιμωρίες που επέβαλλε η Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Εντυπωσιακό ακόμα στοιχείο είναι

ότι η Αθηνά Κακούρη δεν παραβιάζει τη χρονική ακολουθία, επιτρέποντας στον αναγνώστη να παρακολουθεί με άνεση και αμείωτο ενδιαφέρον όλα τα γεγονότα της περιόδου, ενώ η ίδια προχωρά πολύ μετά την Επανάσταση απλώνοντας στον χρόνο την εξέλιξη του 1821. Η πλούσια και ζωντανή εικονογράφηση του βιβλίου βοηθά στην αναγνωστική διαδρομή.

Η Αθηνά Κακούρη, πέρα από τις συμφωνίες ή διαφωνίες για επιμέρους επιλογές που μπορεί να έχει ο αναγνώστης, υπηρετεί με συνέπεια αυτό το κομμάτι της δημόσιας Ιστορίας με το χάρισμα της αφήγησης και της εκλαϊκευτικής συμπόκνωσης λειτουργώντας πάντα τεκμηριωτικά. Κυρίως όμως δεν εκκωφεί αυτό το πεδίο στην γκριζα ζώνη του λαϊκισμού και των fake news – υπάρχουν και στην Ιστορία – και αποδεικνύει και με το τελευταίο της βιβλίο ότι η εκλαΐκευση της επιστημονικής γνώσης αποτελεί μια ύψιστη τέχνη.

Ο Στέφανος Καβαλλιεράκης είναι ιστορικός, διευθυντής στο Μουσείο της Πόλεως των Αθηνών

Αθηνά Κακούρη
ΤΟ ΑΛΦΑΒΗΤΑΡΙ ΤΗΣ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Εκδ. Καπόν, 2021,
σελ. 292
Τιμή: 29 ευρώ